

3. Определение видов занятости с учетом специфики страны (региона), которые могут внести наибольший вклад в развитие, а также устранить или компенсировать препятствия, не позволяющие частному сектору создавать больше подобных рабочих мест.

Выводы. Исходя из мирового опыта управления занятостью и рынком труда, специфики современного рынка труда и тенденций его развития в регионах Украины к числу приоритетных направлений повышения эффективности рынка труда относятся следующие:

1. Разработка и внедрение системы мер реального стимулирования работодателей к созданию высокопродуктивных рабочих мест и повышению качества рабочей силы.

2. Развитие в регионах института стратегического планирования, в том числе планирования занятости в краткосрочной, среднесрочной и долгосрочной перспективе.

3. Создание в регионе инфраструктуры рынка труда, в том числе инфраструктуры валидации знаний и квалификаций как необходимого условия роста внутренней мобильности рабочей силы.

4. Улучшение инвестиционного и предпринимательского климата, приоритет инвестициям в человеческий потенциал региона.

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЙ СПИСОК:

1. Клияненко Б.Т. Анализ развития рынка труда в Украине: организационно-правовой и социально-экономический аспекты / Б.Т. Клияненко, С.Ф. Большенко, И.А. Попова // Экономика и право. – 2005. – № 3. – С. 28-33.
2. Статистичні щорічники Одеської області за 2006–2013 рр.
3. Статистичні щорічники Миколаївської області за 2006–2013 рр.
4. Статистичні щорічники Херсонської області за 2006–2013 рр.
5. Аналітична записка «Комплексна оцінка бідності в Україні та регіонах за 2010–2012 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.idss.org.ua/arhiv/2014-03-07_2012_Povetry.doc.
6. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2012 році. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. – Київ. – 2013. – 377 с.
7. Методика моніторингу створення нових робочих місць. Затверджено наказом Міністерства соціальної політики України від 23.09.2013 № 611.
8. Маршавін Ю. Стимулююча грошово-кредитна політика як основний засіб збереження трудових колективів в умовах новітніх викликів / Ю. Маршавін // Україна: аспекти праці. – 2014. – № 6. – С. 3-10.
9. Постанова КМ України від 13 березня 2013 р. № 153 «Про затвердження Порядку компенсації роботодавцям частини фактичних витрат, пов'язаних із сплатою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування».
10. Доклад о мировом развитии – 2013: «Занятость» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.worldbank.org>.

УДК 336.14:332.35

Федоришин В.С.

*здобувач кафедри міжнародних економічних відносин
Хмельницького національного університету*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Стаття присвячена питанням політики соціально-економічного розвитку територіальних громад та проблемним аспектам сучасного стану комунальної власності як економічної основи сталого розвитку територій.

Ключові слова: комунальна власність, соціальна сфера, територіальна громада, соціальна політика, соціальний розвиток.

Федорышин В.С. СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА РАЗВИТИЯ КОММУНАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ОБЩИН

Статья посвящена вопросам политики социально-экономического развития территориальных общин и проблемным аспектам нынешнего состояния коммунальной собственности как основы устойчивого развития территорий.

Ключевые слова: коммунальная собственность, социальная сфера, территориальная община, социальная политика, социальное развитие.

Fedoryshyn V.S. SOCIO-ECONOMIC POLICY OF THE COMMUNAL OWNERSHIP DEVELOPMENT

The article deals with the issues in the socio-economic policy of the territorial community development. Challenges of current state of the communal ownership as an economic foundation for the sustainable development of the territories are discussed.

Keywords: communal ownership, social sphere, territorial community, social policy, social development.

Постановка проблеми. Необхідність дослідження процесів економічного і соціального розвитку територіальних громад та політики розвитку комунальної власності супроводжується багатьма актуальними обставинами. Такі обставини сьогодні характеризуються трансформацією економічної ситуації та зміною соціальних настроїв у суспільстві, важливістю раціонального розподілу повноважень між центральними та регіональними органами влади, розвитком ринкових відносин у системі економіки територіальних громад усіх рівнів. У таких умовах з'являється необхідність перегляду стратегій розвитку територіальних громад міст, сіл та селищ,

спрямованих на забезпечення їх розвитку за рахунок власних ресурсів. При цьому, необхідно констатувати, що традиційні моделі регіонального соціально-економічного зростання територій себе вичерпують і не забезпечують стабільного і якісного зростання. Не менш важливим є те, що соціально-економічний розвиток територіальних громад на сучасному етапі залежить не стільки від обсягів наявних ресурсів, скільки від здатності представників органів місцевого самоврядування використовувати адаптовані до умов національної економіки методи управління та регулювання сфери соціальних послуг. Це обумовлює необхідність формування соціально-економічної

політики та вибір стратегічного розвитку комунальної сфери територіальних громад в контексті вирішення проблем функціонування територій як соціально-економічних систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціально-економічним аспектам політики соціального регіонального розвитку присвячені праці А.М. Колота Е.М. Лібанової, О.В. Макарової, П.І. Шевчука, А.Г. Мазура, С.В. Полякової, дослідження яких окреслюють економічні та сутнісні аспекти ефективної соціальної політики. Питаннями управління комунальним майном опікуються О.В. Батанова, В.І. Борденюк, І.П. Бутко, І.А. Грицяк, В.М. Князев, наукові дослідження яких характеризують сутність власності, управління комунальною власністю та об'єктами спільної власності, основи організації та діяльності відповідних рад щодо управління майном територіальних громад та інше. Положення класичної і сучасної економічної теорії управління територіальними утвореннями відображені в працях Б.І. Адамова, В.М. Василенка, П.В. Гудзя В.В. Рибачака та інших науковців. Однак на сьогодні існує потреба подальших наукових досліджень, розробки та пошуку ефективних сучасних підходів щодо розв'язання цієї багатогранної проблематики, зокрема комплексного дослідження та розробки соціально-економічної політики розвитку комунальної власності територіальної громади.

Постановка завдання. Викладені актуальні питання та пошук їх ефективного вирішення дозволяє сформулювати завдання, яке полягає в дослідженні основних аспектів соціально-економічної політики та її взаємозв'язку із комунальною власністю в частині її використання як економічної основи сталого розвитку територій. Досягнення завдань економічного та соціального розвитку територій слід здійснювати в площині розробки та реалізації пріоритетів в економічній, соціальній та сфері розвитку громадянського суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стабілізація економічного розвитку неможлива без формування соціального благополучного суспільства. Поєднання проблем розвитку ринкових відносин з посиленням уваги до соціальних питань створює необхідні передумови для економічного оздоровлення та стабільного соціального становища в суспільстві. Зрештою економічне зростання і підвищення народного добробуту – взаємопов'язані процеси.

Соціальна спрямованість політики нашої держави визначена Конституцією України, в якій її визнано як пріоритетний напрям і проголошено людиною, її життя, честь і гідність найвищою соціальною цінністю. Основним обов'язком держави є утвердження й забезпечення прав і свобод людини. Основні завдання та пріоритети в соціальній політиці:

1. Проведення економічних реформ, які були б тісно пов'язані з твердими соціальними гарантіями для населення.

2. Докорінна реструктуризація всієї системи соціальної інфраструктури суспільства та недопущення руйнації нинішніх соціальних надбань.

Соціальна політика має бути адекватною стану економіки, сприяти виходу з кризи, забезпечити дотримання мінімально необхідних стандартів життєвого рівня населення.

Показниками результативності соціальної політики є рівень і якість життя населення. Під рівнем життя населення слід розуміти міру задоволення матеріальних, духовних і соціальних потреб людини, яку забезпечує сукупність матеріальних і соціальних

умов життя. Основними елементами рівня життя є: рівень і структура споживання матеріальних благ (продуктів харчування та непродовольчих товарів); рівень споживання послуг установ побутового обслуговування, охорони здоров'я, освіти, культури, соціального забезпечення, фізкультури; рівень забезпечення житлом. Реалізація соціальної політики та розбудова соціальної сфери згідно з пріоритетами національного, суспільного, культурного й духовного відродження зумовлює необхідність державного регулювання розвитку соціальної сфери та рівня життя населення [1].

Питання взаємозв'язку між соціальною сферою та розвитком економіки почали досліджуватися ще 18-19 сторіччях. Відомі вчені А. Сміт, Ж.-Б. Сей, А. Маршал, та інші обґрунтовували зрушення економічного розвитку в бік соціальної сфери діяльності. Фішер і Кларк висунули ідею трьох-секторальної моделі соціально-економічного розвитку:

1 сектор – включає сільське господарство та добувну промисловість;

2 сектор – вторинний, сюди входять обробна промисловість та будівництво;

3 сектор – третинний – містить види діяльності, що пов'язані з наданням послуг.

У. Ростоу в зв'язку з даною моделлю подає п'ять етапів соціально-економічного розвитку:

1 – характеризується високою питомою вагою сільського господарства у виробництві сукупного продукту;

2 – період значного зростання економіки за рахунок впровадження у виробництво досягнень науки і техніки, розвитку торгівлі;

3 – промислова революція;

4 – етап швидкого зростання питомої ваги висококваліфікованої праці в усіх сферах економіки;

5 – етап, для якого характерна підпорядкованість економіки завданням особистого споживання та вихід соціальної сфери на перший план.

Пріоритетність розвитку саме соціальної сфери обумовлюється об'єктивними передумовами розвитку суспільних відносин. Соціальна сфера – це сфера життєдіяльності суспільства, в якій реалізується соціальна політика держави, яка спрямована на розподіл матеріальних і духовних благ, забезпечуючи прогрес усіх сторін суспільного життя, покращення життєдіяльності кожної людини, економічного зростання територіального утворення. Якість життя суспільства залежить від соціальної політики держави та діючих механізмів її реалізації.

Особливістю соціальної політики є необхідність доведення її кінцевих результатів до кожного громадянина. У зв'язку з цим місцевий рівень виявляється основною ланкою здійснення заходів соціальної політики. У соціальній державі безпосереднім суб'єктом вирішення вказаних завдань є місцеве самоврядування [2].

Згідно світового досвіду, найефективнішою економічною моделлю, що дозволяє найбільш повно реалізувати принципи соціальної держави, є соціально орієнтована ринкова економіка. При цьому ринкові механізми забезпечують економічну ефективність, а державна участь – соціальне спрямування за допомогою податково-фіскальних механізмів, заходів грошово-кредитної та бюджетної політики

Сучасна економічна політика держави передбачає: поглиблення ринкової трансформації економіки; створення необхідних для цього нормативно-законодавчої бази та інфраструктури; сприяння розвитку та співіснуванню державного та приватного секто-

рів економіки, які мають рівні права без особливих пільг та привілеїв; стимулювання економічного та соціального розвитку територіальних громад.

Динамічний розвиток країни та її регіонів повинен орієнтуватися на соціалізацію економічної системи з найповнішим урахуванням потреб, інтересів населення територіальних громад, його стимулів до продуктивної трудової діяльності з метою реалізації власного професійно-кваліфікаційного потенціалу, перспективного розвитку, одержання гідної винагороди за результати праці. Регіональні потреби та основи розвитку територіальних громад відображаються в програмах соціального і економічного розвитку, які розробляються з метою аналізу соціально-економічної ситуації, визначення внутрішніх та зовнішніх чинників, які стримують регіональний розвиток. Такі програми передбачають забезпечення узгоджених дій місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування задля втілення єдиної соціально-економічної політики розвитку територіальних громад.

Сучасна політика соціально-економічного розвитку територіальних громад потребує відповідальності державних органів влади різного рівня та місцевого самоврядування, має спрямовуватись на стабільне забезпечення високого рівня життя, ефективність соціального захисту та соціальної допомоги, мінімізацію соціальних ризиків та сприяння розвитку територіальних утворень різних рівнів у соціальному аспекті.

В аспекті пріоритетів формування політики в сфері комунальної власності територіальних громад слід відмітити провідну роль саме місцевих органів, які несуть відповідальність за надання послуг населенню і впливають на переважну більшість об'єктів територіальної інфраструктури. Це, у свою чергу, актуалізує надання територіальним громадам якісно нових повноважень, зокрема в сфері реформування комунальної власності, земельних відносин тощо.

Власність – одна зі складних і багатопланивих соціально-економічних категорій економічних систем, навколо якої формуються відносини людей, спрямовані на виробництво, розподіл, обмін і споживання суспільного продукту. Будь-які докорінні зміни в економічній структурі суспільства починаються з відповідних перетворень у відносинах власності. Власність – не просто річ, а відносини між людьми з приводу привласнення речі. Привласнення являє собою процес, який визначає ставлення людей до речей як до своїх чи чужих, тобто привласнення індивідуумами, колективами, державою та іншими суб'єктами засобів виробництва, предметів споживання, послуг та інших об'єктів власності в усіх сферах суспільного відтворення. Саме у відносинах між людьми з приводу привласнення речей полягає глибинна характеристика власності як економічної категорії [3].

Комунальна власність використовується в усіх підсистемах суспільного устрою: економічній, соціальній, природно-екологічній, правовій тощо. Їх специфіка не тільки впливає на умови та результати її використання, а й формує нові особливості відносин стосовно її використання, що продукують у муніципальних утвореннях відповідні права територіальних громад. Право власності, що реалізується через систему відносин володіння, користування, розпорядження, доповнюється і відповідальністю за раціональність та ефективність її використання.

Право володіння і користування комунальною власністю, надане мешканцям муніципального утворення, сформульовано безсистемно і не є прозорим

для його повної реалізації, якщо розглядати територіальну громаду як суб'єкт ринкового господарювання. Це право не деталізує право мешканців на муніципальну власність за її складовими (місцевий бюджет, складові місцевої інфраструктури, власність муніципальних життєзабезпечувальних підсистем). Нечітко визначені права власності громади в процесах виробництва й розподілу послуг. До речі, незрозумілість у використанні прав власності не сприяє розробці й реалізації стратегії її ефективного використання в процесах реструктуризації економіки країни.

Конституція України закріпила статус комунальної власності як складного конституційно-правового інституту, функціонування якого залежить від багатьох суб'єктів конституційного права: громадян, територіальних громад, органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади тощо. По суті, Конституція заклала такі основи реалізації комунальної власності, які дають змогу з допомогою конституційно-правових важелів гарантувати її належне конституційне використання. Водночас дієздатні механізми реалізації права комунальної власності відсутні [4].

Перспективи розвитку сфери комунальної власності територіальної громади залежать від викликів та загроз сталому економічному зростанню, що можуть призвести до негативних наслідків в економіці регіону. Серед факторів зовнішнього впливу можна виділити наступні:

- згортання інвестиційних проектів;
  - посилення девальваційних очікувань національної валюти;
  - збільшення ціни на енергоресурси тощо.
- До внутрішніх чинників слід віднести:
- зменшення податкових надходжень;
  - скорочення фінансування окремих регіональних програм;
  - обмеженість фінансових ресурсів (відсутність доступних кредитів);
  - низький рівень платоспроможності підприємств;
  - низький рівень купівельної спроможності.

Сфера комунальної власності сьогодні вимагає якісно нового підходу в життєдіяльності територіальних громад регіону, зокрема в умовах обмеженого фінансування вона може бути джерелом доходів до місцевих бюджетів і забезпечувати послуги соціального характеру. З метою підвищення рівня та якості надання соціальних послуг місцеві органи повинні знаходити раціональні пропорції між комунальними підприємствами та суто приватними об'єктами. Такий підхід попередить втрату соціально значимих для територіальних громад об'єктів комунальної власності.

В аспекті реформування та формування якісної системи прав комунальної власності для жителів територіальних утворень слід започаткувати низку таких організаційно-правових і методологічних заходів:

- визнати рівноправність комунальної власності з іншими видами власності;
- чітко визначити права комунальної власності з урахуванням підсистем її існування і прояву;
- з'ясувати суб'єктів права комунальної власності;
- структурувати комунальну і конкретизувати права комунальної власності в різних сферах її використання;
- здійснити інвентаризацію і моніторинг динаміки обсягів, параметрів і складових комунальної власності для створення умов стратегічного планування її ефективного використання та нарощування;

- забезпечити вільний доступ до інформації про стан і рівень користування комунальною власністю;
- сформувати обмеження в користуванні власністю;
- визначити методи оцінювання і оцінити ступінь використання прав власності;
- здійснити документування, оформлення й облік комунальної власності;
- розробити механізми захисту прав власності жителів територіальних громад усіх рівнів і зобов'язань та відповідальності щодо їх використання [5].

Аналізуючи основні причини, що заважають ефективному розвитку територіальних громад в Україні, необхідно вказати на відсутність належних взаємовідносин держави та суспільства в особі територіальних громад при розв'язанні проблемних питань, насамперед, фінансового і майнового характеру. Якщо не сьогодні, то з часом територіальні громади сіл, селищ, міст будуть змушені самостійно створювати підприємства, і насамперед ті, що належать до сфери житлово-комунального господарства. Однак для цього вочевидь необхідна відповідна матеріально-технічна база, яку через зазначені вище причини було втрачено [6]. Беручи до уваги цю обставину, сучасний соціально-економічний стан держави, пов'язаний із фінансовою кризою, а також усвідомлюючи, що ситуація в селах, селищах, містах не покращиться без застосування нестандартних підходів, тому держава має сформувати умови для неприбуткових підприємств у сфері житлово-комунального господарства, які функціонуватимуть для життєзабезпечення населених пунктів та надання послуг населенню територіальної громади. Активна соціальна політика, що проводиться державними органами та установами, має охоплювати всі аспекти соціального життя, усі сектори соціальної сфери [7].

Ця обставина зумовлює головні завдання в сфері державного регулювання та контролювання соціальної політики:

- надання пріоритетного значення соціальній орієнтації економіки
- регулювання всієї системи соціально-економічних відносин на засадах оптимального взаємозв'язку територіальних і загальнодержавних інтересів;
- своєчасне виявлення і розв'язання соціальних суперечностей та конфліктів
- сприяння формуванню таких суспільних умов, які б позитивно впливали на розвиток соціальної структури територіальної громади з урахуванням потреб виробництва, науково-технічного, соціального та духовного прогресу
- створення дійових соціальних стимулів для високопродуктивної і якісної праці; дотримання принципу соціальної справедливості, що є нагальною потребою внаслідок небаченого досі соціального і майнового розшарування населення за тривалої економічної кризи.

Вирішення цих проблем і має визначати основний зміст соціальної політики в Україні.

Висновки з проведеного дослідження. Успіх економічних реформ у кризовій ситуації перехідного періоду залежатиме від проведення ефективної соціальної політики. Адже без поліпшення рівня життя людей неможливо сформувати масову і, головне, надійну соціальну базу розвитку економіки територіальної громади. Соціально-економічна політика має бути спрямована на активізацію ринкових сил і звільнення держави від економічно необґрунтованих соціальних функцій. У сфері комунальної власності політика розвитку територіальної громади має характеризуватись наступним:

1. Формуючи стратегію управління підприємствами, що перебувають на їх балансі, місцеві органи мають застосовувати сучасні маркетингові, фінансові, податкові технології. Тут можна запровадити механізми планування фінансових результатів діяльності підприємств комунальної форми власності і системи моніторингу фінансових планів.

2. У процес надання послуг соціального характеру необхідно залучати суб'єкти підприємницької діяльності на засадах співфінансування, а також суб'єкти ринкової інфраструктури – страхові та консалтингові компанії, аудиторські фірми – із метою покращання процесу планування та мінімізації ризиків.

3. Управління комунальною власністю потребує залучення оціночних компаній до оцінки вартості майна та підготовки його до продажу чи передачі в оренду. Програми реалізації комунального майна має передувати розробка цілей подальшого використання майнових комплексів.

4. Об'єкти комунальної власності, метою діяльності яких є надання послуг соціального характеру, не є конкурентоспроможними на ринку. Тому з метою покращання якості надання ними послуг, фінансування таких об'єктів повинно базуватися на засадах бюджетного забезпечення із залученням позик та інвестицій. Із цією метою необхідно удосконалити принципи організації місцевими органами належної роботи по управлінню об'єктами соціальної сфери, переданими в комунальну власність.

5. Об'єкти комунальної власності, функціонування яких безпосередньо не пов'язано з виконанням соціальних завдань, повинні діяти на засадах рентабельності та прибутковості. З метою збільшення надходжень від податку на прибуток таких підприємств до місцевих бюджетів, до таких об'єктів має бути застосований механізм передавання їх до комерційного управління суб'єктам приватного сектору, із розмежуванням функцій власності від функцій управління. Місцеві органи мають забезпечувати умови для підвищення їх конкурентоспроможності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Колот А.М. Формування національної моделі соціально-трудова відносин як складова розбудови соціальної держави / А.М. Колот // Зайнятість та ринок праці, міжвід. наук. збірник НАНУ і Мінпраці та соціальної політики України, К.: РВПС України НАН України. – № 16. – 2002. – С. 3-10.
2. Юрчишин І. Дослідження регіональних аспектів соціально-економічного розвитку України / І. Юрчишин // Україна: аспекти праці. – 2009. – № 5. – С. 39-44.
3. Замковий О.І. Удосконалення форм використання комунальної власності в механізмах управління розвитком територій / О.І. Замковий // Сталий розвиток міст. Управління проектами і програмами регіонального розвитку: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 19-21 трав. 2010 р. – С. 81-86.
4. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР; зі змінами згідно із законом України від 8 грудня 2004 р. № 2222. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Бобровська О.Ю. Вдосконалення інституціональної бази підвищення ефективності використання комунальної власності / О.Ю. Бобровська // Економіка та держава. – К., 2010. – № 6. – С. 77-79.
6. Ярошук О.В. Досвід організації муніципального управління в зарубіжних країнах / О.В. Ярошук. – Т.: Екон. думка, 1999. – С. 52.
7. Мельник А.Ф. Муніципальний менеджмент: навчальний посібник / А.Ф. Мельник, Т.Л. Монастирський, О.П. Дудкіна. [За ред. А.Ф. Мельник]. – К.: Знання, 2006. – 420 с.
8. Алексєєв В.М. Удосконалення управління комунальною власністю в Україні: організаційно-теоретичні засади / В.М. Алексєєв. – Чернівці, Технодрук, 2005. – С. 27.